

Аналіз природних ресурсів території НПП Шацький для забезпечення рекреаційної та туристичної діяльності

Охмак К., Шерстяк О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Надійшла до редакційної колегії: 25.09.2021.

Прийнята: 20.10.2021.

Анотація. У статті проаналізовані природні умови НПП Шацький: його флора та фауна, особливості рельєфу та клімату, унікальність гідрографічних об'єктів досліджуваної місцевості. Акцентовано увагу на

особливостях ландшафтно-структури та функціонального зонування парку. Матеріалами для дослідження стали відкриті інформаційні джерела, наукові статті та публікації по території дослідження, картографічні матеріали тощо. Основними методами проведення дослідження є контент-аналіз, порівняльно-географічний, та описовий. Визначено туристсько-рекреаційний потенціал досліджуваного НПП, визначені позитивні та негативні сторони рекреаційного та господарського використання території, проведено SWOT-аналіз рекреації та туризму у НПП, що надав можливість визначити базові стратегічні напрямки рекреаційно-туристичної діяльності району з метою покращання якості життя населення регіону.

Ключові слова: Шацький НПП, функціональне зонування, природні умови, флора і фауна, гідрографія, клімат, рельєф, туристсько-рекреаційний потенціал, можливості туристично-рекреаційної діяльності.

Analysis of natural resources of the Shatsky National Park to ensure recreational and tourist activities

Ohmak K., Sherstyak O.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article analyzes the natural conditions of the Shatsky National Nature Park: its flora and fauna, features of relief and climate, the uniqueness of hydrographic objects of the study area. Emphasis is placed on the peculiarities of the landscape structure and functional zoning of the park. The materials for the research are open information sources, scientific articles and publications on the research territory, cartographic materials, etc. The main methods of research are content analysis, comparative geography, and descriptive. The tourist and recreational potential of the researched NNP is determined, the positive and negative sides of recreational and economic use of the territory are determined, the SWOT-analysis of recreation and tourism in NNP is carried out.

Key words: Shatsky NNP, functional zoning, natural conditions, flora and fauna, hydrography, climate, relief, tourist and recreational potential, opportunities for tourist and recreational activities.

Вступ. Національні природні парки України як природоохоронні об'єкти у своєму функціонуванні передбачають розвиток рекреаційного природокористування, а саме заходів, які пов'язані з використанням природних ресурсів з метою оздоровлення людини, відновлення її фізичного та психологічного стану, розширення екологічного і культурного світогляду. Основою для розвитку рекреації слугують рекреаційні ресурси, що включають місцевості із мальовничими ландшафтами у сукупності із сприятливим кліматом, узбережжями водойм, лісом, джерелами мінеральних вод і лікувальних грязей.

Національний природний парк Шацький має унікальні природні ландшафти, які можуть потенційно використовуватися для розвитку туризму та рекреації. Зокрема, значна мозаїчність рослинного покриву, масиви лісу, численні озера із чистою та прозорою водою, а також характерний для даної місцевості м'який клімат, вирізняють цю територію високим рекреаційним потенціалом. Проте, ця територія, внаслідок зростання туристичного попиту і посилення туристичного потоку, характеризується значним рекреаційним навантаженням. Це з кожним роком спричиняє певні екологічні проблеми, які потребують негайного вирішення, а ситуація із контролюваністю рекреації на природоохоронних територіях має вирішуватися і регулюватися.

Об'єктом вивчення в даному дослідженні є територія національного природного парку Шацький, предметом - рекреаційне та господарське використання НПП Шацький. Метою дослідження, результати якого представлені у даній статті, є виділення головних аспектів туристсько-рекреаційного потенціалу парку на основі дослідження фізико-географічних особливостей НПП Шацький, його ландшафтної структури та функціонального зонування. Окремими завданнями дослідження є наступні: характеристика природних умов території НПП Шацький із виділенням його ландшафтної структури, визначити туристсько-рекреаційний потенціал НПП Шацький та головні екологічні проблеми та їх причини, шляхи їх подолання, провести SWOT-аналіз розвитку туризму на території Шацького НПП

Матеріали і методи досліджень. Матеріалами для дослідження є відкриті інформаційні джерела, наукові статті та публікації по території дослідження, картографічні матеріали тощо. Основними методами проведення дослідження є контент-аналіз, порівняльно-географічний та описовий. Методологічною базою даного дослідження слугують роботи таких науковців як: О. В. Міщенко, А. А. Горун, Л. Безручко Л., С. Кукурудою, що зосереджені на вивченні ландшафтної структури території НПП Шацький та розробці ландшафтної карти місцевості НПП Шацький (2010); Н. Тарасюк, О. Ничай, які досліджували кліматичні особливості та параметри рекреаційних ландшафтів та встановили найбільш оптимальні періоди для організації та розвитку сезонно орієнтованих видів рекреації і туризму на території Шацького національного природного парку (2014). Привабливість озерних ландшафтів вивчали та здійснювали обґрунтування доцільності проведення рекреаційної діяльності в НПП, на основі антропологічних чинників, які впливають на ландшафтну систему парку, Л. Ільїн, А. Гирасюк, О. Міщенко (2014).

Результати та їх аналіз. Загальна площа Шацького НПП становить 48977 га. У адміністративно-господарському відношенні територію парку складають: три лісництва, що створені на землях, які безпосередньо підпорядковані адміністрації НПП, частини чотирьох лісництв Державного підприємства „Шацьке учбово-дослідне лісове господарство», землі чотирьох сільських та однієї селищної рад, а також окремі ділянки автомобільних доріг загального користування, які знаходяться у підпорядкуванні Шацької районної шляхової ремонтно-будівельної діляниці (Шацька райШРБД). Земельні ділянки НПП на окремих відрізках межують: на північному заході та півночі - з Білоруссю, на заході — з Польщею, на сході — зі Старовижівським та на півдні — з Любомльським районами Волинської області (за даними офіційного сайту Шацького НПП).

Для рельєфу Шацького національного парку типовим є переважаання плоских низовин розчленованих озерними улоговинами. Абсолютні висоти цієї території коливаються в межах 154,9-189,4 м. Відносні перевищення між найвищою і найнижчою точками території становлять 32,6 м. Величина горизонтального розчленування рельєфу сягає 0,1-0,4 км/км². Тільки на окремих ділянках вона збільшується до 1,1 км/км² (Міщенко О. В., 2010) Отже, можна

стверджувати, що за основними формами макрорельєфу – це рівнинний тип ландшафтів, який може приваблювати рекреантів за рахунок значної кількості озерних улоговин.

Клімат НПП Шацький помірно-континентальний, вологий, з м'якою зимою і нестійкими морозами, частими відлигами та нежарким літом, значними опадами, затяжними весною та осінню (За даними офаційного сайту Волинської облради). За даними багаторічних спостережень найвищі середньомісячні значення температури повітря спостерігаються в серпні (+18,4 °C) на МС Світязь. Найнижчі – для січня – 4,2 °C (МС Світязь). Абсолютний максимум за даними МС Світязь сягає +36,8 °C (1998). Абсолютний мінімум було відмічено в січні 1987 р. (-33,2 °C) МС Світязь. У національному парку за даними багаторічних спостережень протягом року випадає 535,6 мм опадів по МС Світязь. Максимум та мінімум кількості опадів впродовж року може припадати на різні місяці. У червні випадає 19 %, в липні – 38 %, серпні – 19 %, мінімум припадає на перехідні сезони. На території Шацького НПП найбільш сприятливим для літньої рекреації є період з травня по вересень, коли без будь-яких обмежень були можливі всі види літнього відпочинку і туризму, головним чином – пляжного і водного (Ничая О., Тарасюк Н., 2014). Найпопулярніші місяці для рекреації – червень та серпень, що пояснюється відносно невеликою кількістю опадів та теплою погодою. Перспективний період для рекреації у НПП Шацький – це зима, яка є порівняно м'якою та сприятливою для зимових видів рекреації.

Переважаючим типом рослинності у парку є ліси; загальна лісистість парку – 52,5 %, причому ще значною (64 % від вкритої лісом площі) є частка лісів природного походження, які сформувалися шляхом заростання боліт та прадолін річок. Лісистість території постійного користування – 65,4 %. Основними лісотвірними породами є сосна звичайна, вільха чорна та береза повисла. Острівними ділянками в межах парку трапляються смерекові ліси, сформовані переважно ялиною європейською. У Шацькому НПП досить добре представлена рослинність відкритих (безлісних) трав'яних боліт. У Шацькому НПП охороні підлягають 47 видів рослин, для яких зазначено, що вид «охороняється в Шацькому НПП». З кожним роком кількість рослин, що знаходяться на межі зникнення зростає, що зумовлено надмірною господарською діяльністю та високим туристичним навантаженням у сезонах найбільш активного росту більшої частини рослин. Фауна парку включає до свого складу три фауністичні комплекси: лісовий, водноболотний і синантропний, які представлені не менше ніж 1872 видами нижчих і вищих тварин. Своєрідною і різноманітною є орнітофауна парку. Її орнітокомплекси – лісові, прибережні, пасовищ, заболочених лук і сільгоспугідь найповніше характеризують і відображають весь склад орнітофауни Волинського Полісся. Із «червонокнижних» на території парку поширені 82 види вищих тварин. (Державне агентство лісових ресурсів України, 2014). Отже, можна зробити висновок, що у Шацькому НПП спостерігаються озерні, лісові, лучні та болотні екосистеми. Варто відмітити, що висока лісистість території несе значний позитивний вплив на фізичне та психічне здоров'я людини за рахунок чистого повітря. Наявність ялини європейської – досить незвичне явище для даної території, тому дуже цікавим є поєднання смереки та поліських ландшафтів та рівнинній частині України, що також є значним елементом приваблювання відпочиваючих. Тварини парку характеризуються високою естетичною цінністю, багато з них зустрічаються лише на цій території. Небезпечних тварин, що створювали б перешкоди для рекреації, практично немає. Тому флора та фауна парку є сприятливим чинником для організації туристичної та рекреаційної діяльності.

Територія НПП Шацький характеризується густою гідрографічною мережею. Велика кількість озер і болотних угідь створили унікальні пейзажі, що збільшує привабливість території загалом. У групу Шацьких озер входять 23 озера загальною площею 6338,9 га. За розмірами озера невеликі, лише п'ять із них мають площу водного дзеркала, яка перевищує 2 км², а Світязь – найбільше й найглибше озеро природного походження в Україні (Ільїн Л., Гринасюк А., 2014).

Існує декілька типів озерних котловин за походженням із яких найбільш поширені льодовикові і карстові. Між собою вони з'єднані каналами. Формуючи власні своєрідні водні екосистеми, регіон представляє унікальне поєднання озерних, лісових та болотних екосистем поліського типу; а за характером озерного комплексу, що знаходиться на Головному Європейському вододілі – не має аналогів в Україні. (За даними офіційного сайту Шацького НПП).

Територія Шацького національного природного парку відноситься до Шацького ландшафтного району, який за Кукурудзою І.С. віднесено до типових алювіально-воднольодовикових вододільно-карстових поліських ландшафтів (Кукурудза І.С., 2009). У межах Шацького ландшафту спостерігаються як типові, так і унікальні урочища, які формують структуру ландшафту. Варто відмітити, що цей ландшафт є типовим поліським, сформованим водно-льодовиковими рівнинами з місцевостями моренних підвищень та долинами рік, хоча унікальності йому надає значна кількість карстових утворень, в яких сформувалися озера. Унікальність Шацького ландшафту полягає у наявності великої кількості озерних улоговин льодовикового та карстового походження. В межах парку домінуючими є ґрунти легкого гранулометричного складу (піски та супіски), які нестійкі до рекреаційних навантажень, що зумовлює розвиток рекреаційної дигресії. Більша частина місцевості зайнята приозерними луками, осушеними болотами та сільськогосподарськими угіддями. У рекреаційному плані дана місцевість відіграє значну роль, адже у її межах знаходяться 11 озер, в тому числі найбільш рекреаційно освоєне – Світязь (Безручко Л., 2010)

Територія парку, з метою виконання покладених на нього завдань у відповідності до Закону України «Про природно-заповідний фонд України», поділена на функціональні зони:

- заповідна;
- зона регульованої рекреації;
- зона стаціонарної рекреації;
- господарська зона.

Заповідна зона — призначена для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів. Її площа становить 5144,9 га. На її території забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить її цільовому призначенню, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на її природні комплекси й об'єкти. Зона регульованої рекреації призначена для короткострокового відпочинку та оздоровлення населення. Зона стаціонарної рекреації Шацького НПП призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів та інших об'єктів обслуговування його відвідувачів. Господарська зона займає 29883,0 га. З них 14734,0 га займають ліси, 6839,9 га – луки (використовуються як пасовища та сінокоси), 4759,9 – рілля, а на 1378,8 га знаходяться населені пункти. Тут також є 9 невеликих озер площею 107,7 га та 580,2 га боліт (За даними офіційного сайту Шацького НПП).

Отже, що стосується ландшафтів території, то вони є досить цікавими та по-справжньому унікальними. Поєднання кількох типів екосистем, наявність своєрідного для Західного Полісся ландшафту із рослинним і тваринним світом, багато видів з яких є занесеними до Червоної книги і притаманні конкретній території, рівнинний рельєф, який ускладнює густа гідрологічна мережа у поєднанні з унікальністю Шацьких озер створюють сприятливий туристсько-рекреаційний образ території.

Територія НПП Шацький завдяки лісовим, озерним ландшафтним комплексам є досить привабливою для здійснення рекреаційної і туристичної діяльності. Ландшафти парку є перспективними для розвитку екологічного туризму. В зоні стаціонарної рекреації озер Світязь і Пісочне сконцентровано 62 бази відпочинку, шість спортивно-оздоровчих та дитячих таборів, сім стаціонарів наукових установ, функціонують санаторій «Лісова пісня» та пансіонат «Шацькі озера». Одночасно у цих закладах можуть відпочивати близько семи тисяч осіб, ще понад три тисячі рекреантів відпочивають у приватному секторі та наметових містечках. На території парку створено та діє Візит-центр, обладнано еколого-пізнавальні стежки «Лісова пісня», «Три

озера», «Світязь» та три рекреаційні пункти для короткотермінового відпочинку автотуристів (За даними сайту Відкритий ліс)

Озерні ландшафти також придатні для пляжно-купального відпочинку, так як температурний режим повітря та води є комфортним впродовж літнього періоду. На сьогоднішній день, найбільш придатними для рекреаційного користування є озера Пулемецьке, Острів'янське, Велике Чорне, Люцимер, що пов'язано з можливістю використання їх для відпочинку в усі сезони року. Також можлива організація зимових видів відпочинку, серед яких ковзанярство, лижний туризм та зимовий віндсерфінг. Найбільш придатними для ковзанярського відпочинку є озера Світязь, Пулемецьке, Острів'янське, Пісочне, Велике Чорне та Люцимер. Для розвитку зимового віндсерфінгу придатні озера Пулемецьке, Люцимер, Велике Чорне, Пісочне та Світязь. Розвитку цього виду спорту сприяють як довготривале замерзання озер, так і вітровий режим території взимку. Мінеральні води та лікувальні грязі озера Світязь створюють можливість для оздоровчого туризму. Хімічний склад води в озері Світязь багатий на гліцерин та бром, що створює сприятливі умови для здійснення лікувально-оздоровчої рекреації (Нетробчук І., 2012). Шацькі озера багаті на різні види риб, що приваблюють любителів риболовлі. В окремих озерах водяться екзотичні й акліматизовані види риб: форелеокунь в Пісочному озері, амурський сазан і судак в озері Люцимер, а в озерах Світязь, Пулемецьке та Кримно – канадський сомик. Різноманітність водної фауни сприяє проведенню спортивної риболовлі в парку (Нетробчук І., 2012) Основними видами рекреаційної діяльності, де використовуються водні ресурси, є водний туризм і спорт, загальнооздоровчий відпочинок (купально-пляжний), риболовля, водолікування. Наявність лісових ландшафтів з густою мережею стежок сприяє розвитку лижного відпочинку взимку (Рожко І., Безручко Л., 2014). Завдяки впровадженню зимових видів рекреаційного природокористування можна подолати ефект сезонності в рекреаційній діяльності, адже основна маса туристів приїжджає на відпочинок влітку. Наявність на території парку різноманітних представників фауни створює сприятливі умови для пізнавального туризму з елементами спостереження. Перспективним напрямком є організація орнітологічного туризму, адже у парку можна зустріти птахів, які занесені до Червоної Книги. Сьогодні на території парку є дві орнітологічні вежі на берегах озер Пулемецьке та Перемут. Багатство компонентів лісових ландшафтів сприяє для здійснення утилітарного відпочинку, адже у лісах ростуть різноманітні види грибів - боровики, червоноголовці, маслюки, лисички та опеньки, велика кількість лісових ягід – чорниця, суниця, лохина, брусниця, журавлина (За даними офіційного сайту Шацького НПП). Здійснення такого відпочинку на фоні привабливого ландшафту лісу, сприяє як фізичному, так і психологічному відновленню сил людини Перспективним є здійснення на території національного парку велотуризму. Умови парку дають змогу проводити безпечний велотуризм із використанням наявної рекреаційної інфраструктури. А також це дозволить розвантажити парк від автомобілів, які не сприяють хорошій екологічній ситуації регіону. Окрім велотуризму у НПП розвивається також кінний туризм.

До групи несприятливих природних явищ ми відносимо різноманітні природні явища, що можуть так чи інакше негативно впливати на ведення будь-якої діяльності, у нашому випадку – рекреаційної на території Шацького НПП. До них ми відносимо – підтоплення, заболочення, повені тощо. Так як досліджувана територія знаходиться в межах Полісся, найбільш характерне несприятливе явище – це весняні повені. У природних умовах схильність до підтоплення мають території найбільш понижені у геоморфологічному відношенні. Внаслідок надмірного зволоження і близького залягання підземних вод ця територія є досить заболоченою (70% заболочених земель України припадає на Полісся). Для всієї території Волинської області характерним є процес карстування (За даними офіційного сайту Державної служби геології та

надр України, 2020). Наприкінці весни та на початку літа для цієї території характерні зливові дощі та грози, рідко бувають гради. Загалом, найбільше несприятливе явище на цій території, що може негативно впливати на рекреацію та туризм – це підтоплення територій. Інших негативних явищ, які можуть значно негативно впливати на досліджуваній території не виявлено.

Найбільше на екологічний стан та видозміну ландшафтів впливає діяльність людини. Стан екосистем Шацького НПП за останні 25 років дещо змінився, зокрема: структура рослинних угруповань та асоціацій, вологість болотних та лучних комплексів парку, що у свою чергу призвело до змін в орнітофауні лучних, болотяних і навколоводних комплексів, у меншій мірі – лісових. Національний природний парк Шацький значно потерпає від рекреаційного навантаження. Рекреаційна діяльність сконцентрована на території близько 1 000 га (2 % від загальної площі парку) навколо двох озер: Світязь та Пісочне, що завдає непоправної шкоди як самим озерам, так і ландшафтним комплексам національного парку (Безручко Л., 2009).

До негативних факторів, спричинених активною туристичною та господарською діяльністю в межах основних туристичних зон Шацького НПП, відносяться (Ніколаєв К., 2011):

- надмірна забудова прибережних ділянок, в результаті цього спостерігається деградація земель, зниження родючості ґрунтів, знищення рослинного покриву тощо.
- забруднення та засмічування земельних ділянок і озер;
- шумове забруднення, викликане автомобільним транспортом та іншою технікою, криками відпочиваючих та гучною музикою.
- заїзд туристичного автотранспорту у прибережні смуги.
- витоштування та зміна ґрунтового покриву. Ці явища найхарактерніші для прибережних районів та лісових масивів, які слугують основою для пішохідних або кінних екскурсій
- незаконна вирубка лісів.
- нелегальне мисливство у заборонений період.
- масовий збір грибів та ягід допоміжними засобами, які не щадять ягідники, що веде за собою витоштування рослинного шару та виснаження ягідників.

Дирекція НПП Шацький розробила проект подальшого рекреаційного благоустрою території, основою якого є пропагування активного екологічного туризму у різних його формах, що сприятиме розвантаженню рекреаційно освоєних ділянок шляхом розвитку сільського зеленого туризму, створення нових зон відпочинку та розробки туристичних маршрутів, а також проведенню їхнього знакування (Безручко Л., 2009)

Окрім цих проблем, варто відмітити конкретні приклади негативного впливу на окремі компоненти ландшафтів, зокрема на тваринний світ. Можна навести такі приклади: урбанізація та підвищений рівень рекреаційного навантаження негативно впливають на присутність райдужниці великої; загроза зникнення ведмедиці-господині існує на території Шацької сільради, внаслідок посиленого антропогенного впливу; загроза зникнення сінниці геро внаслідок осушення, або надмірного випасу худоби в місцях поширення виду; особливим фактором загрози для лелеки чорного може стати стрімкий розвиток рекреації та лісогосподарські роботи на старих ділянках лісів; особлива загроза для пугача в мисливський сезон, коли існує проблема нелегального відстрілу хижих птахів на прилеглих до парку територіях тощо (Державне агентство лісових ресурсів України, 2014)

Однією із значних проблем, що склалася на території НПП Шацький є обміління озер, зміни у гідрологічному режимі і деградації водно-болотних комплексів, що склалося у результаті багаторічної меліорації навколишніх земель. На території парку не залишилося водойми не зачепленої меліорацією. Всі вони є водоприймачами дренажних вод. Зменшилися водозбірні площі багатьох озер, що призвело до їх деградації. Осушення торфових боліт із

трансформацією річного і багаторічного водного режиму і балансу води призвели до утворення більш посушливого клімату. У зоні парку звичайним явищем стали атмосферні посухи, процеси вітрової ерозії тощо. Науковці та експерти пов'язують такий гідрологічний стан із сільськогосподарською діяльністю у Волинській області, зокрема із вирощуванням ягід лохини. Ця рослина потребує великого зволоження, тому фермерські господарства використовують воду з місцевих річок, в результаті чого водні об'єкти, в тому числі і озера НПП Шацький, починають міліти, змінюється гідрологічний стан води.

На основі проведених досліджень щодо природного стану та рекреаційної діяльності в НПП Шацький, нами було розроблено SWOT-аналіз перспективного розвитку рекреаційної та туристичної діяльності в національному парку щодо збереженості природної складової ландшафтів парку (табл. 1).

Таблиця 1. Перспективи розвитку рекреаційної та туристичної діяльності в НПП Шацький [розроблено авторами на основі аналізу відкритих даних]

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • Сприятливі кліматичні умови • Наявність водних об'єктів (озер) • Багаті флористичні та фауністичні комплекси • «Спокійний» рельєф • Наявність видів тварин та рослин занесених до Червоної книги України • Різноманітність та унікальність ландшафтів НПП Шацький • Атрактивні ландшафти наявністю точок пейзажного розкриття 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Слабо розвинена туристична інфраструктура 2. Слабо розвинена соціально-економічна інфраструктура 3. Незначна зацікавленість адміністрації НПП Шацький та адміністративного району в раціональній організації рекреації та відпочинку на території парку і району в цілому 4. Низький рівень життя та можливостей населення району розташування НПП
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Заощадливе ставлення до природних ресурсів та виховання екологічної свідомості населення та туристів 2. Збереженість ландшафтів НПП Шацький 3. Популяризація екологічних видів туризму 4. Створення зелених стежок та екологічних маршрутів 5. Залучення туристів до пізнання певних компонентів ландшафтів національного парку 6. Будівництво екологічних баз відпочинку і місць розміщення, що можуть діяти за принципом сталого розвитку 7. Популяризація відпочинку та рекреації в НПП Шацький серед іноземних туристів 8. Збільшення фінансових ресурсів та залучення інвестицій 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Забруднення (механічне, органічне) території 2. Нераціональне використання природних ресурсів в цілях рекреації та туризму в тому числі 3. Дигресія ландшафтів та руйнація екосистем 4. Знищення видів рослин і тварин, що занесені до Червоної книги України 5. Збільшення туристичних потоків котрі не відповідають місткості парку

До сильних сторін варто віднести, в першу чергу, унікальність ландшафтної складової національного парку, зокрема лісові, озерні, антропогенні ландшафти. Багатство та різноманіття компонентів ландшафтів: флора, фауна, водні об'єкти, лісові масиви. Досить комфортні кліматичні умови, які сприяють відпочинку влітку в червні та серпні, а також сприятливі зимові місяці для здійснення зимових видів рекреації. Отже, до сильних сторін можна віднести багату та різноманітну природну складову.

Серед слабких сторін можна виділити слабо розвинену туристичну інфраструктуру, яка своїм застарілим устаткуванням забруднює навколишнє середовище парку та некомпетентне

керівництво НПП Шацький, яке не раціонально використовує багаті природно-рекреаційні ресурси парку.

Сильні та слабкі сторони створюють можливості для перспективного розвитку рекреаційної діяльності на території парку. Головна можливість це збереженість ландшафтних комплексів та компонентів шляхом раціонального та продуманого використання природного середовища відповідно до принципів сталого розвитку, популяризація екологічного туризму серед населення та залучення іноземних туристів, що в подальшому є перспективним у фінансовому плані та інвестиційній діяльності, створення екологічної і безпечної інфраструктури, що не буде здійснювати негативний вплив на природне середовище національного парку.

Аналізуючи сильні та слабкі сторони і можливості можна виділити такі загрози що можуть перешкоджати та унеможливити рекреацію та туризм, а також здійснювати негативний вплив на ландшафтну складову парку. Серед загроз є зокрема такі як забруднення території національного парку відходами, що утворюються в результаті здійснення туристичної діяльності та внаслідок невідповідного очищення стічних вод, накопичення сміття яке залишають самі туристи. Руйнація цілих екосистем і винищення видів тварин та рослин які занесені до Червоної книги України, в результаті нераціонального використання природних ресурсів в цілях рекреації та туризму, а також надмірного збільшення кількості туристів.

Отже, рекреаційна діяльність в національному природному парку Шацький має як негативний, так і позитивний вплив на природні компоненти парку. Унікальність ландшафтних комплексів створює особливі умови для відпочинку та рекреації, що приваблює туристів з України та зарубіжжя. НПП Шацький може стати однією із головних дестинацій на території Західної України для здійснення екологічного або зеленого туризму. Наявність видів тваринного та рослинного світу, що занесені до Червоної книги України, створює сприятливі умови для проведення науково-пізнавального туризму. Проте, нераціональне використання природних рекреаційних ресурсів призводить до дигресії ландшафтних компонентів, що, у свою чергу, руйнує унікальну екосистему парку. Неконтрольований потік туристів та місцевого населення призводить до засмічення та витоптування території навколо озер, надмірного витоптування.

Застарілі каналізаційні та колекторні (стічні) системи, відсутність справних очисних споруд тощо) та іншої комунально-інженерної інфраструктури території має значущий негативний вплив на природне середовище в межах в національного парку, зокрема, забруднення побутовими стічними відходами озерних вод та зміні складу цієї води. Шляхами вирішення цих проблем може стати обмеження в'їзду автотранспорту на територію парку, збільшення плати за вхід, підвищення штрафів за недотримання правил та вимог перебування на території природно-заповідного фонду, модернізація і екологізація інфраструктурних об'єктів, що знаходяться на території парку.

Висновки. Отже, в результаті даної роботи нами було проаналізовано природні умови, ландшафтну структуру та описано функціональне зонування НПП Шацький. Ми виділили головні особливості рекреаційного використання території та її туристсько-рекреаційний потенціал на основі аналізу попередніх досліджень даного НПП і визначили, що рекреаційне використання території не є раціональним і негативно впливає на його ландшафти. Виділили основні екологічні проблеми, а саме надмірна забудова прибережної ділянки, високий рівень різного роду забруднень, витоптування та неконтрольоване мисливство, що завдають значної шкоди ландшафтам парку та запропонували шляхи їх вирішення, такі як:

- Заощадливе ставлення до природних ресурсів та виховання екологічної свідомості населення та туристів
- Збереженість ландшафтів НПП Шацький

- Популяризація екологічних видів туризму
- Створення зелених стежок та екологічних маршрутів
- Залучення туристів до пізнання певних компонентів ландшафтів національного парку
- Будівництво екологічних баз відпочинку і місць розміщення, що можуть діяти за принципом сталого розвитку
- Популяризація відпочинку та рекреації в НПП Шацький серед іноземних туристів
- Збільшення фінансових ресурсів та залучення інвестицій.

Провели SWOT-аналіз розвитку туризму на території Шацького НПП та відмітили те, що подальше здійснення рекреації та відпочинку має ряд перспектив та можливостей при розумному і раціональному використанні ландшафтних ресурсів НПП Шацький.

Список використаних джерел

- Bezruchko L. / *Perspektyvy rozvytku rekreatsinyoi diyal'nosti na terytoriyi Shats'koho natsional'noho pryrodnoho parku /- Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya heohrafichna. - 2009. - Vyp. 37. - S. 274-284*
- Bezruchko L.S. / *Novitniy variant landshaftnoyi karty Shats'koho natsional'noho pryrodnoho parku / - Naukovyy visnyk Volyns'koho natsional'noho un-tu im. Lesi Ukrayinky. Heohrafichni nauky. - 2010. № 17 – S. 129–133*
- Il'yin L., Hrynasyuk A. / *Atraktyvnist' ozernykh kompleksiv Shats'koho natsional'noho pryrodnoho parku / Naukovyy visnyk Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky. Heohrafichni nauky. - 2014. - № 11. - S. 25-29.*
- Mishchenko O. V. / *Kompleksna otsinka ekoturyst-s'koho potentsialu Shats'koho natsional'noho pryrodnoho parku / - Naukovi zapysky Vinnyts'koho peduniversytetu. Ser. Heohrafiya. - 2010. - Vyp. 21. - s. 177-182*
- Netrobchuk I. M. / *Vykorystannya rekreatsinyoi zony Shats'koho natsional'noho pryrodnoho parku v ekoturyst-s'kiy diyal'nosti / - ROZDIL I. Heohrafiya. № 9, 2012 – s.119-123*
- Nychaya O. O., Tarasyuk N. A. / *Klimatychna skladova chastyna formuvannya rekreatsinyoho landshaftu Shats'koho natsional'noho pryrodnoho parku / - Pryroda Zakhidnoho Polissya ta prylehlykh terytoriy ROZDIL I. Heohrafiya. № 11, 2014 - s.95-101*
- Rarytety bioty Shats'koho natsional'noho pryrodnoho parku (poshyrennya, oselishcha, zahrozy ta zberezhenya)//. – *Svityaz'*, 2014. – 111 s
- Rozhko I., Bezruchko L. / *PERSPEKTYVY TA ZAHROZY ROZVYTKU REKREATSIYNOY DIYAL'NOST' U SHATS'KOMU NATSIONAL'NOMU PRYRODNOMU PARKU / - Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya heohrafichna. 2014. Vypusk 45. S. 192–199.*
- Ofitsiyyny sayt Volyns'koyi oblasnoyi rady / *Shats'kyy rayon. [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu: <http://volynrada.gov.ua/map/shatskii-raion>*
- Ofitsiyyny sayt NPP Shats'kyy / *Vodno bolotni uhidnya. [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu: <http://shpark.com.ua/vody/>*
- Ofitsiyyny sayt NPP Shats'kyy / *Struktura shats'koho natsional'noho pryrodnoho parku. [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu: <http://shpark.com.ua/struktura>*
- Sayt «Vidkrytyy lis» / *Park pryrodnykh chudes . [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu: <https://www.openforest.org.ua/127732/>*
- Ofitsiyyny sayt NPP Shats'kyy / *Fauna. [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu: <http://shpark.com.ua/fauna/>*
- Nikolayev K.D. *Rol' ekolohichnoyi pasportyzatsiyi turystychnykh zon Shats'koho NPP u zberezheni pryrodnykh ekosystem / Nikolayev K.D., Isayenko V.M., Babikova K.O. // III-y Vseukrayins'kyy z'yizd ekolohiv z mizhnarodnoyu uchastyu, 21-24 veresnya. Zbirnyk naukovykh derzhav. – Vinnytsya : VNTU, 2011. – S. 230 - 233.*

Ofitsiynyy sayt Derzhavnoyi sluzhby heolohiyi ta nader Ukrayiny [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu:
<https://www.geo.gov.ua/ekzogenni-geologichni-procesi/>

Kukurudza S. I. Bolotni heokompleksy Volyni: monohrafiia / S. I. Kukurudza, O. V. Ilina. — Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2009. — 242 s